

Planeta sendatuko delakoan

Planetaren osasunarekin kezkatuta al zaude? Lurrak ba al du gaitasunik egiten dizkiogun zauriak sendatzeko? Onintza Enbeitaren iritzia irakurriko dugu afera horren harira.

Sekuentzia honetan, hau egin dezakezu:

- Hiztegia ezagutu.
- Artikuluaren ulermen xehea landu.
- *-(e)lakoan* egitura aztertu.
- *Bera* aposizioa ezagutu.
- Kontrako bi ideia defendatzeko argudioak prestatu, eta eztabaida egin talde handian.

Adimen artifizialak sortutako irudia

Irakurri aurretik

1. Hiztegiarekin jolasten

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Erreparatu ondoko taulari: sekuentzia honetan irakurriko duzun artikuluko hitz eta esapideak dira. Denak ezagutzen dituzu? Bilatu esanahia, eta esan zeren inguruko testua irakurtzea espero duzun.

gaitza	botika	naturari bidea egiten utzi	txertoa
ekosistema	sendabidea eman	zauriak	zauriak orbaindu
konponbidea	bere burua sendatu	uzta	intxaurra
harra	intxaurrondoa	ozono geruza	ingurumena

Testuaren gaia

Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

Irakurri bitartean

2. Zer dio Onintza Enbeitak?

BAKARKA

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Irakurri arretaz *Berria* egunkarian Onintza Enbeitak idatzitako iritzi-artikulua. Ondoren, aurkeratu zein izenburu izan daitekeen egokia hiru proposamenen artean.

Sendabidea

Onintza Enbeita

berria

Intxaurrak bildu gabe egon gara urte batzuetan. Jakoba Errekondori* ulertu nionez, har berri bat sartu zitzaien intxaurrondoei, eta, berria izaki, denbora beharko zuen gure ekosisteman sartu eta jango zuen norbait agertu arte. Beste azalpen batzuk ere eman zizkidaten: asmatua zutela intxaurrondoen gaitza sendatzeko botika. Zuhaitzari zulo bat egin eta gizakiei txertoak nola, intxaurrondoei sendabidea emango zitzaien. Ez dugu halakorik egin, baina aurten intxaurrak bildu ditugu eta onak ere badaude tartean. Azken bost urteetan izan ez dugun uzta izan behar dugu eta pozik gaude. Ez dugu ezer egin. Errekondori ondo entzun geniolakoan, naturari bidea egiten utzi diogu eta egin du. Edo ez du egin eta aurtengoa kasualitatea da, baina irail honetan pozik gaude. Gero gerokoak.

Ozono geruza ere bere burua sendatzen ari dela irakurri dut. Azken urteetan hartutako nazioarteko neurriei esker, bost bat hamarkadatan erabat sendatzeko aukera izango omen du. Irribarre txikia atera zait, baina kezka hor dirau. Ingurumenari ez diogu astirik ematen egiten dizkiogun zauriak orbaintzeko. Etengabe egiten dizkiogu zauri berriak, mugitzen ditugu espezieak leku batetik bestera... eta, azkenean, konponbidea trabatzen zaigunean, planetak berak esku hartzen du bere burua sendatzeko bidean. Nola gabiltzan ikusita, merezi dugun baino planeta hobea dugu.

*Jakoba Errekondo: Agronomo eta paisajista da. Ezaguna da hainbat hedabidetan landare gaien inguruan parte hartzeagatik. Era berean www.bizibaratzea.eus webguneko arduraduna da. Euskadi irratian astero landareei buruzko zuzeneko kontsultategi publiko irekia dauka.

Izenburuak:

- a) Intxaurrondoen gaitza
- b) Gizakiaren eta naturaren arteko oreka
- c) Sendabide azkarrak

Zergatik?

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Testuan esaten dena kontuan hartuz, aukeratu erantzun zuzenak.

1. Zergatik ez dute intxaurrik bildu azken urteetan?

- a) Intxaurrondoak zaharkituta zeudelako.
- b) Har berri batek intxaurrondoak kaltetu zituelako.
- c) Intxaurrak garaiz heldu ez zirelako.

2. Jakoba Errekondoren azalpenaren arabera, zer gertatu behar zuen intxaurrondoaren arazoa konpontzeko?

- a) Gizakiek botika egokia asmatu behar zuten.
- b) Zuhaitzak txertatu behar ziren nahitaez.
- c) Ekosistemak bere kasa oreka berreskuratzea.

3. Testuan aipatzen den “sendabidea”-k zer egiten dio erreferentzia nagusiki?

- a) Gizakiek asmatutako tratamendu teknologikoari.
- b) Naturak bere kasa sendatzeko duen gaitasunari.
- c) Intxaurrondoentzako botika esperimental bati.

4. Egileak zergatik dio “Ez dugu ezer egin”?

- a) Ez zekitelako zer egin behar zuten.
- b) Naturari denbora eman nahi izan ziotelako.
- c) Arazoa ez zitzaielako axola.

Pixabay

5. Ozono-geruzaren adibidea zertarako erabiltzen du egileak?

- a) Gizakiaren esku-hartzea beti kaltegarria dela frogatzeko.
- b) Arazo ekologiko guztiak konponduta daudela adierazteko.
- c) Naturak, baldintza egokiak emanez gero, sendatzeko gaitasuna duela erakusteko.

6. Zer sentimendu sortzen dio egileari ozono-geruza sendatzeak?

- a) Poz apur bat, baina kezka ere bai.
- b) Poza eta lasaitasuna.
- c) Mesfidantza osoa.

7. Zer kritika egiten dio egileak gizakiaren jokabideari?

- a) Naturaren arazoak gehiegi sinplifikatzen ditugula.
- b) Naturari ez diogula astirik ematen zauriak sendatzeko.
- c) Planetak ez duela bere burua defendatzeko gaitasunik.

Pixabay

8. Azken esaldian, “merezi dugun baino planeta hobea dugu”, zer adierazi nahi du egileak?

- a) Gizakiak planeta zaintzen ondo ikasi duela.
- b) Planetak ez duela etorkizunik.
- c) Gizakiaren jokabidea eta planetaren egoera ez datozela bat.

Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

3. Ulertuko dugulakoan...

Elkartu ikaskide batekin, irakurri testuko ondoko esaldia, eta erantzun galderari.

TALDEAN

“Errekondori ondo entzun geniolakoan, naturari bidea egiten utzi diogu eta egin du”

- Zer adierazten du **-lakoan** egiturak hor?

-(E)LAKOAN

Ustea adierazten du, ez ziurtasuna.

Gaur bazkaltzera etorriko zarelakoan, paella egin dut.

"-(e)lako ustean" egituratik dator.

Bigarren autobusa hartu nuen, Donostiakoa zelako ustean.

Bigarren autobusa hartu nuen, Donostiakoa zelakoan.

EGON aditzarekin joaten da maiz.

Azkenik denok joango garelakoan nago.

Lotu A zutabeko esaldien hasierak B zutabeko bukaerekin, zentzuzko esaldiak osatzeko. Kontuan izan -(e)lakoan egiturak ustea adierazten duela, ez ziurtasuna.

1. Arazoa berez konponduko zelakoan

2. Naturak bere burua sendatuko duelakoan,

3. Beranduago etorriko delakoan,

4. Galdakaakoa zelakoan,

5. Erabakia zuzena zelakoan,

6. Bilera azkar bukatuko dugulakoan,

a) ez genuen bestelako neurririk hartu.

b) okerreko autobusa hartu nuen.

c) naturari bidea egiten utzi diote.

d) ordu-erdi barru egin dut hitzordua.

e) proiektua aurrera eramatea erabaki zuten.

f) afaria prest utzi diot.

Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

Egin hiru esaldi -(e)lakoan egitura erabilia.

TALDEAN

1. _____

2. _____

3. _____

Zuzendu talde handian.

Irakurri ondoren

4. Planetak berak esku hartzen duenean...

Elkartu hiruko taldeetan, eta erreparatu ondoko esaldiari. Ondoren, erantzun galderei.

“... konponbidea trabatzen zaigunean, **planetak berak esku hartzen du** bere burua sendatzeko bidean.”

1. Zer esan nahi du *esku hartu*?

- parte hartu
- erabaki
- irudikatu

2. Zergatik *planetak berak*?

Partekatu erantzunak talde handian.

BERA aposizioa

Bera aurretik doan izena azpimarratzeko erabiltzen da, eta izen sintagma horrek hartzen dituen mugatzaile eta deklinabide-atzizkia hartuko ditu.

Ikasleari berari eskatu nion liburua ekartzeko.

Alabak berak eskatu zidan kontzertu horretara joateko.

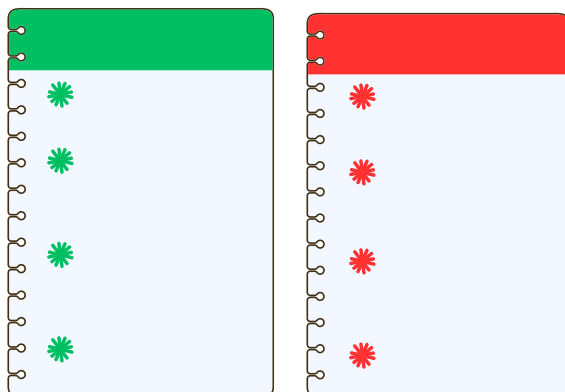
Leku kasuetan (-n, -ra, -tik), bera beste izen sintagma batekin aposizioan doanean horrela erabiltzen da:

- *berean* (berera, beretik) ekialdeko euskalkietan
- *bertan* (bertara, bertatik) mendebaldekoetan.

Etxe horretan berean/bertan nire amona jaio zen.

Jarraitu hiruko taldeetan, eta oraingoan pentsatu zer egin dezakegun guk planeta sendatzen laguntzeko eta zerk ez duen konponbiderik. Osatu zerrendak jarraian dituzuen aukerekin, eta proposa itzazue gehiago.

Pixabay

espezieen desagertzea

ohian tropikalen suntsiketa

uren kutsadura (itsasoa, akuiferoak...)

planeta berotzea

...

Partekatu erantzunak talde handian.
Adostu zerrendak arbelean.

5. Ba al du sendabiderik?

TALDEAN

Jarraian, eztabaida bat egingo dugu ikasgelan; horretarako, egin bi talde (A eta B). Talde bakoitzak ideia bat defendatu beharko du. Lehenengo, hartu tarte bat argudioak pentsatzeko eta prestatzeko. Ondoren, ekin eztabaidari.

Gizakiak oraindik badu aukerarik planeta sendatzeko, ala berandu da jada?

A TALDEA:

- Planeta sendatzeko aukera badagoela uste dutenak

B TALDEA:

- Jadanik planeta ezin dela salbatu defendatzen dutenak

- Ideiak zerrendatu eta argudioak prestatu.
- Eztabaida:
 - Talde bakoitzak bere jarrera azaldu labur.
 - Argudioak defendatu.
 - Galderak egin, zalantzak plazaratu.
 - Ezer adosteko gai?

Ez duzue zertan benetako iritzia defendatu; helburua da diskurtso arrazoitua izatea eta hizkuntza-edukiak erabiltzea.

Pixabay

Ariketa bukatzean, irakasleak talde bakoitzari feedback laburra emango dio.

ERANTZUNAK

1. Hiztegiarekin jolasten

Gaitza: Kaltea edo mina ekartzen edo sortzen duen gauza. Gaixotasuna.

Botika: Sendagaia.

Naturari bidea egiten utzi: Naturari, bere kabuz, hazten utzi.

Txertoa: Pertsona edo animalia bati gorputzean sartzen zaizkion bakterio edo birus ahulduak, horiek sortzen dituzten eritasunen kontra babesten dutenak.

Ekosistema: Habitat jakin batek eta bertan bizi diren izaki bizidunek osatzen duten sistema naturala.

Sendabidea eman: Eritasun edo gaitz bat sendatzeko modua eman.

Zauriak: Tresna zorrotz batek edo gaitz batek eraginiko irekidura edo zuloa.

Zauriak orbaindu: Zauriak osatu, itxi.

Konponbidea: Arazo bat konpontzeko edo antolatzeko modua.

Bere burua sendatu: Inoren/ezeren laguntzarik gabe sendatu.

Uzta: Biltzeko diren edo bildu diren labore eta fruituen multzoa.

Intxaurrea: Intxaurrearen fruitua, azal berde batez estalia dena eta zurezko bi oskolez babestua dagoen hazi oliotsua.

Harra: Animalia txikia, gorputz luzea, biguna, zilindro erakoa eta uzkurkorra duena.

Intxaurrea: Tamaina handiko zuhaitza, itzalpe handikoa eta zur oso onekoa; intxaurreak ematen dituena.

Ozono geruza: Estratosferako geruza, ozono kontzentrazio handia duena.

Ingurumena: Naturako izaki bizidun guztiak eta inguru fisikoa biltzen duen eremua.

Testuaren gaia: Naturaren sendatzeko gaitasuna eta gizakiaren esku-hartzearen ondorioak.

2. Zer dio Onintza Enbeitak?

- b) Testuaren ideia nagusia ez da intxaurrearen gaitza bera, baizik eta gizakiak naturarekin duen jarrera: noiz esku hartu eta noiz utzi naturari bere erritmoa egiten.
- 1.- b; 2.- c; 3.- b; 4.- b; 5.- c; 6.- a; 7.- b; 8.- c.

3. Ulertuko dugulakoan...

- Ustea adierazten du, ziurtasun eza.
- 1.- a; 2.- c, 3.- f; 4.- b; 5.- e; 6.- d.

4. Planetak berak esku hartzen duenean...

1. Parte hartu
2. Forma indartua da, aurretik doan izena (planeta) azpimarratzeko .

HIZTEGI LAGUNGARRIA

Har berri bat sartu zitzaien. Zomorro bat, animalia txiki-txikia, kalte egiten diena landareei.

Uzta izan. Nekazaritza-lanek ematen duten fruitua izan.

Gero gerokoak. Unean unekoari begiratu behar zaiola adierazten duen esapidea.

Kezkak hor dirau. Kezkak hor jarraitzen du. "Iraun" aditz trinkoa, 3. pertsona singularra.

Zauriak orbaintzeko. Zauriak ixteko, sendatzeko.